

Els reptes actuals del sistema educatiu valencià

The current challenges of the Valencian education System

Ressenya del VIé Congrés d'Escola Valenciana "Som llavors"

ALÍCIA MARTÍ CLIMENT

Universitat de València

Alicia.Marti@uv.es

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-1005-5630>

Durant els dies 9, 10 i 11 de desembre s'ha celebrat a la ciutat de València el sisé Congrés d'Escola Valenciana. Amb més de 200 persones inscrites, entre estudiantat, professorat i famílies, i amb la intenció de generar canvis en la societat valenciana, aquest congrés ha abordat tres eixos fonamentals per repensar l'escola que volem: la coeducació, la diversitat i el plurilingüisme, i la transformació digital.

Les conferències inaugurals han estat a càrrec de la sociòloga de la Universitat Autònoma de Barcelona Marina Subirats Martori i de la professora de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de València Carmen Agulló Díaz. En el discurs inaugural Subirats va destacar la importància de la coeducació de les xiquetes i xiquets per poder trencar amb el masclisme i els estereotips de gènere a nivell social i col·lectiu. La sociòloga va afirmar que cal "eliminar els gèneres perquè totes les possibilitats humanes no violentes puguen ser exercides per xiquetes i xiquets, treballar per desmuntar els estereotips i per la presa de consciència del professorat". A més, va compartir algunes claus per a construir l'escola coeducativa, com ara l'observació i gravació de moments escolars, "per adonar-nos del predomini del masclisme i dels estereotips, per exemple en els jocs i ocupació dels patis o en els contes infantils i llibres de text".

Amb la conferència de la professora de la Facultat de Magisteri Agulló, titulada "Empar Navarro: ànima, cor i vida", Escola Valenciana va voler retre homenatge a totes les companyes que han contribuït a fer una escola valenciana, innovadora i igualitària. Empar Navarro i Giner va ser una mestra valencianista, feminista i republicana, una política valenciana que va reivindicar el valencià a l'escola en temps de la Segona República. Com va assenyalar Agulló, "Tenim l'obligació de continuar la tasca de les mestres que van lluitar i transformar l'ensenyament, oblidades fins ara per ser compromeses i rebels". A més, mitjançant una exposició titulada "Empar Navarro i Giner. Arrels de l'escola valenciana", comissariada per la professora Agulló i que s'ha pogut visitar durant els dies del congrés a l'entrada de la Facultat de Magisteri de la Universitat de València, s'ha mostrat el treball desenvolupat en la Segona República per construir una escola arrelada al País i per l'ensenyament del valencià a l'escola.

Fig. 1. Una aula de la Facultat de Magisteri de la Universitat de València on s'ha celebrat el congrés.

COEDUCACIÓ

El repte d'educar en la igualtat ha estat un dels compromisos socials que ha abordat aquest congrés. El sistema educatiu és el recurs socialitzador amb més potencial transformador de què disposa la nostra societat i, per tant, l'espai més idoni des d'on construir les bases per a unes relacions més igualitàries.

Així, doncs, s'ha tractat la coeducació més enllà del binarisme, amb la intervenció de l'escriptora i traductora Bel Olid Baez. Perquè coeducar ha de ser atendre les habilitats de les persones oferint possibilitats sense assignar gènere, fer-los saber que totes les persones tenim les mateixes oportunitats i drets, més enllà del gènere. A més, cal que els centres siguin "espais de seguretat on es mostren situacions reals no heterosexuales amb normalitat". Olid va proposar promoure la diversitat i no perpetuar els estereotips, per exemple mitjançant la revisió del currículum i l'ús d'un llenguatge més inclusiu, així com també la construcció d'un gènere expansiu.

D'altra banda, la investigadora i coordinadora del projecte europeu "Women's Legacy: our cultural heritage to equity" Ana López Navajas, va parlar sobre la deslegitimació social de les dones com a factor de desigualtat més arrelat "que perpetuem des de les escoles, perquè només trobem un 7,6% de presència femenina en els llibres de text de l'ESO: no donem referents femenins, neguem

tots els precedents i mostrem els homes com a models únics i universals”. En aquest sentit, el projecte que coordina pretén incorporar referents femenins a cada matèria, “perquè puguem restituir la producció de les dones en tots els àmbits, i així canviar la visió cultural i transformar la deslegitimació social que pateixen les xiquetes”.

A continuació, el programa del congrés va acollir un ampli ventall d'experiències, tallers i comunicacions coeducatives en diversos àmbits, com ara els mitjans de comunicació a càrrec de la periodista Lorena Escandell Carbonell, la música amb el taller de rap de Josep Alcover i Pons, la història de l'art per Teresa Naranjo Holgado, els jocs matemàtics per a la igualtat de gènere a càrrec d'Enric Ramiro Roca, les noves masculinitats per Josep M. Canal Barbany i els patis coeducatius per Sandra Molines Borràs, entre d'altres. Convé destacar que en el taller inspirat en el Mag d'Oz realitzat per les alumnes de Promoció d'Igualtat de Gènere de l'IES Francesc Ribalta de Castelló de la Plana, es va reivindicar la figura professional en promoció per a la igualtat de gènere als centres educatius.

DIVERSITAT I PLURILINGÜISME

Un altre dels reptes educatius actuals en l'àmbit valencià és com aconseguir un model que garantisca a tot l'alumnat una competència sòlida desenvolupada a través de diferents llengües, per a la qual cosa el valencià s'ha de continuar situant com a llengua vehicular i vertebradora de l'ensenyament.

D'entrada, el Congrés ha analitzat la realitat sociolingüística actual del País Valencià. Avel·lí Flors Mas, sociolingüista, professor del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona i investigador i membre del consell de direcció del Centre de recerca en Sociolingüística i Comunicació (CUSC), i Raquel Casesnoves Ferrer, professora del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València i especialista en sociologia de la llengua, van oferir un panorama de la situació social actual del valencià des de l'any 1989, assenyalant l'evolució negativa de les capacitats orals. “Menys del 50% de la població del cap i casal i l'àrea metropolitana, junt amb la de la regió d'Alacant, saben parlar valencià i només el 30% de la població nascuda a l'estranger és capaç de comprendre el valencià, tendència que sembla invertir-se lleugerament en els últims anys”, segons van comentar. No obstant això, “gairebé el 80% de la població de les regions de València i d'Alcoi-Gandia sap parlar valencià i la meitat dels valencians nascuts en una comarca valencianoparlant sap escriure'l. I la població jove és aquella amb els nivells més alts de coneixement de valencià”.

Els experts en plurilingüisme, el pedagog Vicent Pascual Granell i el professor de Filologia Catalana de la Universitat d'Alacant Josep Maria Baldaquí Escandell, van presentar la gestió de les llengües com a qüestió central de la didàctica plurilingüe i van advertir que la Llei 4/2018 de plurilingüisme no garanteix la centralitat del valencià. En aquest sentit, van reivindicar les propostes de l'informe *Un nou model lingüístic educatiu per a l'educació plurilingüe i intercultural del sistema educatiu valencià* de 2015, elaborat per les Unitats per a l'Educació Multilingüe (UEM) de les universitats públiques valencianes per a la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport de la Generalitat Valenciana, i van fer referència a diverses experiències d'aula i propostes de gestió de les llengües per als centres educatius. “La idea és promoure un model educatiu basant en el plurilingüisme autocentrat, i orientar l'actuació dels i les docents en un context social i educatiu que ha canviat molt i ha augmentat la seua complexitat”, va apuntar Baldaquí.

Posteriorment va tenir lloc una taula rodona titulada “Situació actual dels PEPLIs, llavors de futur per a vertebrar i cohesionar el País Valencià”, en la qual la professora del Departament de Dret Constitucional i Ciència Política de la Universitat de València, membre de l’Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) i codirectora de la Càtedra de Drets Lingüístics Vicenta Tasa Fuster va analitzar el marc normatiu actual i va denunciar el poc marge de maniobra que permet la legislació espanyola i la jurisprudència existent que fixa el requisit d’un mínim de temps lectiu en castellà del 25%. A continuació, Jaume Fullana, membre d’Escola Valenciana, va mostrar l’estat d’aplicació del Programa d’Educació Plurilingüe i Intercultural (PEPLI) a Secundària amb dades dels percentatges de valencià de cada institut i les va comparar amb les anteriors. A més, va insistir en la necessitat d’avaluar la seua execució que poder avançar. Per últim, la directora de l’IES Didín Puig de Guadassuar, Oreto Trescolí Bordes, va exposar la situació d’una setantena d’IES de la Ribera, la Safor, el Comtat i la Vall d’Albaida (Centres pel Valencià) que es consideren els grans damnificats de la Llei de Plurilingüisme, atés que s’ha produït un greuge comparatiu davant de les zones castellanoparlants, a les quals sí que se’ls ha permés acollir-se a l’article 8 de la llei, que recull l’autorització de programes plurilingües experimentals sempre que complisquen els objectius de la mateixa, per implementar de manera progressiva el Projecte Lingüístic de Centre (PLC). En aquest sentit, va exemplificar la situació del seu institut, amb les dificultats que s’hi han trobat per a aplicar el PEPLI sense renunciar al seu projecte de centre vehiculat en valencià.

D’altra banda, la directora general d’Innovació Educativa i Ordenació de la Conselleria d’Educació, Reis Gallego Perales, va defensar el model plurilingüe que representa la Llei 4/2018, perquè exposa a més alumnat al valencià. “Perdem algunes línies, però crea nous parlants i un alumnat més competent en la llengua del seu País”, segons va manifestar. Segons les dades que va presentar, en Primària s’ha passat del 30% del centres PPEV al 53% de centres amb un percentatge superior al 45%. Així mateix, va anunciar que la Conselleria s’ha compromés a fer una avaluació dels PEPLI i a augmentar la proporció d’ús vehicular en valencià en les comarques on els percentatges són més baixos o la diferència entre etapes és major. També va manifestar la seua preocupació per l’estat d’ús del valencià a casa (12,3%).

A més a més, va tenir lloc una taula rodona titulada “Llavors: els anclatges fermes per construir l’escola valenciana”, en la qual es van presentar referents com la Càtedra Soler i Godes, la Unitat Educativa Multilingüe de la Universitat d’Alacant i Plataforma de professorat en valencià del Baix Segura – El sud trenca el silenci. També el congrés va comptar amb un bon grapat d’experiències educatives de referència. Entre d’altres, el projecte de l’IES La Torreta d’Elda, de promoció del valencià en zona castellanoparlant; el l’experiència de les llengües de casa del CEIP Concepción Arenal de Vila-real, per a la promoció de les llengües maternes amb treball estret amb les famílies; el tractament integrat de llengües i contingut (TILC) del CEIP Montcabrer de Muro, els patis inclusius de l’Escola Comarcal de Picassent i una iniciativa cooperativa d’educació plurilingüe dins l’àmbit d’un ensenyament immersiu precoç en occità de l’escola Les Calandretes. Finalment, hi destaquem la comunicació del professor de la Universitat d’Alacant Carles Segura Llopes sobre el treball de les actituds lingüístiques, qui va assenyalar la importància de comptar amb una didàctica de les llengües minoritzades que oferisca maneres d’aconseguir l’ús de la llengua dins i fora de l’aula, així com el canvi d’actitud lingüística.

TRANSFORMACIÓ DIGITAL

La irrupció d'Internet, i especialment les pantalles i les xarxes socials, ens ha situat davant un nou repte. L'ús adequat de la tecnologia digital resulta fonamental. Per això, aquest congrés ha volgut potenciar la competència digital dels centres, el professorat i l'alumnat, a més de presentar les tecnologies digitals com una eina potent per a treballar i desenvolupar la coeducació i el plurilingüisme amb tots els recursos possibles.

S'hi van tractar conceptes com ara el benestar digital: "Hem d'ensenyar al nostre alumnat a fer un ús responsable de les xarxes socials, a combatre el masclisme, la xenofòbia i els prejudicis en l'àmbit digital, a saber distingir una informació veraç d'una falsa... El benestar digital està amenaçat en l'actualitat per elements com la desinformació, el ciberassetjament o la privacitat de dades, i hem de poder treballar-ho des dels centres", va afirmar la coordinadora de l'eix de transformació digital del congrés, Josepa Costa Múrcia.

La subdirectora general de Recerca i Cultural Digital de la Generalitat de Catalunya Anna Albalat Martínez va presentar el Pla d'educació digital de Catalunya 2020-2023, que té com a objectiu capacitar digitalment alumnat, professorat i centres en el marc dels grans canvis socials i tecnològics que estem vivint.

La professora de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona i especialista en tecnologies aplicades a l'educació Mercè Gisbert Cervera va apuntar que la tecnologia ha vingut per a quedar-se i que estem en un món líquid, com assenyalava Zygmunt Bauman (2000). Ara bé, no tot és saber utilitzar les eines digitals, sinó que la planificació didàctica és fonamental; al mateix temps que la competència digital docent és necessària per promoure canvis i transformació en l'ensenyament. En aquest sentit, Gisbert va al·ludir al TPACK (Koehler i Mishra, 2008): coneixement tecnològic, pedagògic i disciplinar. La transformació digital va més enllà de l'ús de la tecnologia, cal un canvi de paradigma de l'ensenyament, un canvi metodològic que incloga a més de la competència tecnològica, la informacional, la didàctica i la multimèdia.

Tot seguit, el congrés va continuar amb una taula redona sobre l'ús del mòbil, amb Màrius Fullana, president de la Confederació d'Associacions de Mares i Pares Gonçal Anaya; Antònia Paredes Climent, cap d'estudis del CEIP Joan Martorell de Gandia, i Magdalena Mengual de l'IES Antoni Llidó de Xàbia, i una altra sobre la ràdio com a espai i eina d'aprenentatge, amb la participació d'Arnau Mora, exalumne de l'IES Pare Victòria d'Alcoi; Elisa Faus Rodríguez, professora de l'IES Maria Enríquez de Gandia i Damià Caros de Ràdios Escolars en Xarxa.

També s'hi van presentar diverses experiències TIC en l'aula, per exemple, sobre l'ús de les tecnologies digitals aplicades a l'educació infantil mitjançant Genially, a càrrec de les mestres Nàdia Climent Benavent i Laura Garulo Rosa del CEIP Trullàs de Benifaió; sobre *Flipped Learning*, a càrrec de Fernando Morales del CEIP Bon encert de L'Alfàs del Pi, i sobre gamificació, a càrrec de Jesús Quiles del CEIP El Palmeral d'Elx. Cal destacar, a més, la intervenció de la Xarxa Cooperativa d'Experiències TIC per a l'Ensenyament de Valencià 1 entretants, representada per Olga Gargallo, Vicent Ferrer i Francesc J. López, que va presentar la Valencianada mitjançant la comunicació "Llegim espais amb apps" i un taller de rutes literàries.

CLOENDA DEL CONGRÉS

Finalment, en l'acte de cloenda, celebrat dissabte 11 de desembre al Paraninfo de la Universitat Politècnica de València, s'hi van presentar les conclusions del congrés, entre les quals destaquem la necessitat d'afrontar la diversitat sexual als centres educatius i treballar per tal de crear entorns segurs i espais d'expressió lliures, d'incrementar l'ús vehicular i social del valencià, de partir d'un percentatge major o igual al 50% al PEPLI per tal de poder aconseguir la competència plurilingüe, de revisar l'exempció del valencià -encara vigent en ple segle XXI-, i de crear un pla de transformació digital que permeta assolir la competència digital de centre, la competència digital docent i la competència digital de l'alumnat.

D'altra banda, la conferència de clausura va ser dictada per Maria Luisa Marquez Rodriguez, coordinadora estatal de la Xarxa d'Escoles associades a l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), qui va demanar que es reconeguera el paper del professorat com a productor de coneixement i figura clau en la transformació educativa i social. Marquez també va proposar que els centres siguen institucions educatives protegides, ja que són promotors de la inclusió, l'equitat, el benestar individual i col·lectiu.

Comptat i debatut, el congrés d'Escola Valenciana es va caracteritzar per ser un "espai de reflexió per tal de posicionar-nos davant les temàtiques que preocupen en cada moment", com va assenyalar la coordinadora del VI Congrés Pilar Gregori Monzó. Així, doncs, el president d'Escola Valenciana, Natxo Badenes, referint-se al lema del congrés "som llavors", va destacar que tot el treball realitzat durant el congrés, "tot el que hem après, tot amb el que hem estat d'acord o fins i tot el que no ha convençut, ha d'esdevindre saó perquè vosaltres seguiu construint nous futurs" i, en aquest sentit, va apuntar les futures línies d'actuació. El congrés es va clausurar amb una actuació musical a càrrec del CRA Alt Palància.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Polity Press.

Koehler, M.J. i Mishra, P. (2008). Introducing TPCK. En AACTE Committee on Innovation and Technology (ed.), *The handbook of technological pedagogical content knowledge (TPCK) for educators* (pp. 3-29). American Association of Colleges of Teacher Education and Routledge.

Llei 4/2018, de 21 de febrer, de la Generalitat, per la qual es regula i promou el plurilingüisme en el sistema educatiu valencià.

UEM (2015). *Un nou model lingüístic educatiu per a l'educació plurilingüe i intercultural del sistema educatiu valencià*. Informe de les Unitats per a l'Educació Multilingüe de la Universitat d'Alacant, la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana i la Universitat de València adreçat a la Direcció General de Política Educativa de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport de la Generalitat Valenciana.